

Valtiovarainministeriön asetus eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta

1. Asetuksen tausta

Esityksen valmisteluun on johtanut täydentävää sääntelyä edellyttävä EU-säädös: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2022/868 eurooppalaisen datan hallinnoinnista ja asetuksen (EU) 2018/1724 muuttamisesta (jäljempänä *datanhallinta-asetus*).

Datanhallinta-asetus tuli voimaan 23.6.2022. Sitä sovelletaan 24.9.2023 alkaen, mihin mennessä Suomen on ilmoitettava komissiolle mitkä viranomaiset hoitavat datahallinta-asetuksessa tarkoitettuja tehtäviä.

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä yksi tai useampi elin tukemaan julkisen sektorin elimiä näiden myöntäessä oikeuksia suojattuun dataan uudelleenkäyttöä varten.

Datanhallinta-asetuksen 8 artikla edellyttää, että jäsenvaltiot perustavat uuden toimielimen tai käyttävät olemassa olevaa toimielintä tai rakennetta keskitettynä tietopisteenä.

2. Asetuksenantovaltuudet

Hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (jäljempänä ”*tukipalvelulaki*”) 3 §:n 3 momentin mukaan valtiovarainministeriön asetuksella voidaan antaa sen hallinnonalalla toimivan viranomaisen tehtäväksi tuottaa ja kehittää myös muuta kuin mainitun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua tukipalvelua edellyttäen, että palvelu on luonteeltaan tekninen, hallinnossa asiointia tai julkisten tietojen saatavilla pitämistä palveleva tukipalvelu eikä sen tuottamisessa käytetä julkista valtaa.

3. Asian valmistelu ja lausuntopalaute

Asetuksen valmistelua edelsi ministeriöiden välisen työryhmän selvitys datanhallinta-asetuksen kansallisesta täytäntöönpanosta (Liikenne- ja viestintäministeriö 2023: Datanhallinta-asetus. Kansallinen täytäntöönpano. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisusarja 2023:xx.). Liikenne- ja viestintäministeriö asetti kyseisen työryhmän 4.10.2022. Työryhmän yhtenä tehtävänä oli selvittää tarkoituksenmukainen tapa järjestää datanhallinta-asetuksen mukaiset viranomaistehtävät. Asetuksen valmistelu pohjautuu työryhmän työlle valtiovarainministeriön hallinnonalalle tulevien viranomaistehtävien osalta.

Työryhmän työ koottiin selvitykseksi. Selvitysluonnos oli lausuntopalvelu.fi-sivustolla avoimessa lausuntomenettelyssä 16.2.–5.4.2023. Lausuntoja saatiin yhteensä 54. Lausunnoista on laadittu lausunto-yhteenvedo. Se on saatavilla edellä mainitussa julkisessa palvelussa.

Työryhmän asettamispäätös, työryhmän kokousmateriaalit, selvitysluonnoksen lausuntoyhteenveto ja lopullinen selvitys ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtio-neuvosto.fi/hankkeet> tunnuksella LVM038:00/2022.

Datanhallinta-asetuksen valmisteluvaiheessa laaditun U-kirjelmän (U 1/2021 vp) valmistelun ja työryhmäselvityksen yhteydessä on keskusteltu Ahvenanmaan maakunnan hallituksen viranhaltijoiden kanssa toimivaltakysymyksistä. Keskitetty tietopiste on katsottu kuuluvan valtakunnan toimivaltaan. Tämä ei sulje pois mahdollisuutta, että Ahvenanmaalle järjestetään alueellinen keskitetty tietopiste uudelleenkäytettäväksi tarjotuista Ahvenanmaalaisista suojatun datan tietovarannoista, joka on yhteydessä valtakunnalliseen keskitettyyn tietopisteeseen. Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisen elimen nimeäminen kuuluu Ahvenanmaan osalta maakunnan toimivaltaan.

Asetuksen 2 luvun mukaisten viranomaistehtävien hoitamisesta on myös käyty erikseen keskustelua valmistelun aikana mm. Digi- ja väestötietoviraston, valtiokonttorin ja tilastokeskuksen viranhaltijoiden kanssa. Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisten tehtävien osalta on ollut tarvetta arvioida olisiko Digi- ja väestötietovirasto vai tilastokeskus tarkoituksenmukaisempi palveluntuottaja, kun sen sijaan datanhallinta-asetuksen 8 artiklan osalta arvioitiin, olisiko Digi- ja väestötietovirasto Avoindata.fi-portaalin tuottajana, valtiokonttori Tutkihallintoa.fi-portaalin tuottajana vai tilastokeskus tarkoituksenmukaisin palveluntuottaja.

Asetusluonnos oli lausuntopalvelu.fi-sivustolla avoimessa lausuntomenettelyssä **xx.xx.-xx.xx.2023**. Lausuntoja saatiin yhteensä **xx**.

4. Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Pääasialliset ehdotukset

Asetuksella kumottaisiin eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta annettu valtiovarainministeriön asetus (607/2016). Voimassa olevan asetuksen 1 ja 3 § sisältyisivät kuitenkin asiallisesti [muuttumattomina] ehdotettuun asetukseen. Voimassa olevan asetuksen muut pykälät eivät ole enää tarpeellisia, ja sen johtolauseessa oleva viittaus lakiin yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta (576/2016) (jäljempänä ”tukipalvelulaki”) on kyseiseen lakiin tehtyjen muutosten johdosta virheellinen. Kokonaisuutena arvioiden uuden asetuksen antaminen selkeyttää oikeustilaa.

Asetukseen sisältyvillä uusilla säännöksillä osoitettaisiin datanhallinta-asetuksen 7 ja 8 artiklassa säädetyt tehtävät Tilastokeskukselle sekä Digi- ja väestötietovirastolle.

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukainen toimivaltainen elin

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä yksi tai useampi elin tukemaan julkisen sektorin elimiä näiden myönnettäessä oikeuksia suojattuun dataan uudelleenkäyttöä varten. Tällaisella elimellä voi olla yleistoimivalta tai toimivalta tietyn alan osalta.

Datanhallinta-asetuksessa säädetään siitä, mitä toimivaltaisen elimen tuki voi käytännössä tarkoittaa. Tukeen on tarvittaessa sisällyttävä:

- 1) tekninen tuki, mikä tarkoittaa turvattun käsittely-ympäristön tarjoamista dataan pääsyyn uudelleenkäyttöä varten
- 2) ohjaus ja tekninen tuki siitä, miten dataa voidaan parhaiten jäsentää ja tallentaa, jotta kyseinen data olisi helposti saatavilla
- 3) tekninen tuki datan pseudonymisoimiseksi ja sen varmistamiseksi, että datan käsittelyssä säilytetään tehokkaasti dataan, jonka uudelleenkäyttö on sallittua, sisältyvien tietojen yksityisyyden suoja, luottamuksellisuus, eheys ja saatavuus mukaan lukien tekniikat henkilötietojen anonymisoimiseksi, yleistämiseksi, poistamiseksi ja satunnaistamiseksi, tai muut yksityisyyttä suojaavat uusimmat huipputasoinen menetelmät ja kaupallisesti luottamuksellisten tietojen, mukaan lukien liikesalaisuudet tai teollis- ja tekijänoikeuksilla suojattu sisältö, poistaminen
- 4) julkisen sektorin elinten avustaminen tarvittaessa niiden antaessa tukea uudelleenkäyttäjille, kun nämä pyytävät rekisteröityjen suostumusta tai datan haltijoiden lupaa uudelleenkäyttöä varten niiden erityisten päätösten mukaisesti, mukaan lukien päätökset oikeudenkäyttöalueesta tai -alueista, joilla datankäsittelyn on tarkoitus tapahtua, ja julkisen sektorin elinten avustaminen sellaisten teknisten mekanismien käyttöönotossa, jotka mahdollistavat suostumus- tai lupa pyyntöjen välittämisen uudelleenkäyttäjiltä, jos se on käytännössä mahdollista
- 5) julkisen sektorin elinten avustaminen uudelleenkäyttäjän tekemien sopimusvelvoitteiden asianmukaisuuden arvioinnin suhteen 5 artiklan 10 kohdan mukaisesti.

Datanhallinta-asetuksen mukaan toimivaltaisen elimen ei tarvitse itse ylläpitää turvattua käsittely-ympäristöä. Datanhallinta-asetuksen johdanto-osan 26 perustelukappaleen mukaan muiden julkisen sektorin elinten tukemisen olisi tarkoitettava, että niille ilmoitetaan pyynnöstä parhaista käytännöistä, jotka koskevat tässä asetuksessa säädettyjen vaatimusten täyttämistä. Tällaisia vaatimuksia ovat muun muassa tekniset keinot turvallisen käsittely-ympäristön saataville asettamiseksi ja tekniset keinot yksityisyyden ja luottamuksellisuuden varmistamiseksi, kun tarjotaan pääsy datanhallinta-asetuksen soveltamisalaan kuuluvan datan uudelleenkäyttöön. Toimivaltaisen elimen olisi tuettava julkisen sektorin elimiä uusimman huipputekniikan avulla, mukaan lukien se, miten dataa voidaan parhaiten jäsentää ja tallentaa, niin että se on helposti saatavilla erityisesti sovellusrajapintojen kautta ja yhteentoimivaa, siirrettävää ja haettavissa. Tähän liittyy osaltaan myös johdanto-osan 9 perustelukappale siitä, että jäsenvaltioiden olisi edistettävä datan luomista ja hankkimista anonymisointia helpottavissa muodoissa ja rakenteissa. Huomioon olisi otettava datankäsittelyn parhaat käytännöt, sekä kaikki olemassa olevat sääntely- ja tekniset standardit ja turvatut datankäsittely-ympäristöt, jotka mahdollistavat datan analysoinnin siten, että tietojen yksityisyyden suoja säilyy.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaisilla elimillä on riittävät oikeudelliset, taloudelliset, tekniset ja henkilöresurssit niille annettujen tehtävien suorittamiseksi, mukaan lukien tarvittava tekninen asiantuntemus.

Datanhallinta-asetuksen johdanto-osasta käy ilmi, että toimivaltaisen elimen tarkoitus ei ole valvoa julkisen sektorin elimiä niiden asettaessa dataa saataville uudelleenkäyttöä varten. Datan käsittely tapahtuu sen julkisen sektorin elimen vastuulla, joka vastaa datan sisältä-

västä rekisteristä, ja tämä elin säilyy myös henkilötietojen osalta tietosuoja-asetuksessa määriteltynä rekisterinpitäjänä. Toimivalta valvoa tietosuojasäännösten noudattamista säilyy tietosuojaviranomaisilla.

Datanhallinta-asetuksen mukaan tukea annettaisiin toisen julkisen hallinnon elimen *pyynnöstä*. Datanhallinta-asetus ei toisaalta rajoita mahdollisuutta säätää toimivaltaiselle elimelle aktiivisemmasta roolista.

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan 2 kohdan mukaan toimivaltaiselle elimelle voidaan jäsenvaltioissa antaa oikeus myöntää tai evätä pääsy tiettyyn dataan uudelleenkäyttöä varten. Tällöin toimivaltaisen elimen on noudatettava samoja datanhallinta-asetuksen sääntöjä kuin julkisen sektorin elimen itse olisi noudatettava. Tällainen aktiivinen rooli merkitsee julkisen vallan käyttöä, josta tulisi perustuslain mukaan säätää lailla. Tukipalvelulain 3 § 3 kohdassa säädetyn asetuksenantovaltuuden nojalla ei valtiovarainministeriön asetuksella voida antaa viranomaiselle tehtäviä, jotka sisältävät julkisen vallan käyttöä. Siten tällaisissa tapauksissa toiminnasta tulee säätää lailla. Kansallista liikkumavaraa antaa toimivaltaiselle elimelle datanhallinta-asetuksen 7 artiklan 2 kohdan mukainen aktiivisempi rooli ei ehdoteta hyödynnettävän tässä yhteydessä.

Suomessa ei ole tällä hetkellä sellaista toimivaltaista elintä, jonka tehtävänä olisi datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisesti tukea toisia julkisen hallinnon elimiä näiden saatattessa suojattua dataa uudelleenkäytettäväksi. Sen sijaan kansallisesti on olemassa sektorikohtaista sääntelyä, jonka nojalla viranomaisten hallussa olevaa dataa voidaan saattaa keskitetysti uudelleenkäytettäväksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalla on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteydessä toimiva Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen (Findata). Sen tehtävistä on säädetty sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetussa laissa (552/2019, jäljempänä ”*toisiolaki*”). Tietolupaviranomainen tekee muiden rekisterinpitäjien aineistoja koskevia tietolupapäätöksiä ja päättää, onko tietopyyntö toisiolain mukainen, sekä vastaa päätöksensä mukaisten tietojen kokoamisesta, yhdistelystä, esikäsittelystä ja luovuttamisesta toissijaiseen käyttöön. Lisäksi Tietolupaviranomainen saa koota toisiolaissa säädettyä käyttötarkoitusta varten tietopyynnön perusteella eri rekisterinpitäjien henkilötietoja ja niitä yhdistelemällä tuottaa anonyymejä tietoja pyytäjän käyttöön.

Tietolupaviranomainen ylläpitää tietopyyntöjen hallintajärjestelmää tietopyyntöjen ja lupahakemusten välittämiseksi ja käsittelemiseksi sekä tietoturvallista käyttöpalvelua henkilötietojen vastaanottamiseksi ja luovuttamiseksi. Lisäksi Tietolupaviranomainen ylläpitää tietoturvallista käyttöympäristöä, jossa luvansaajan on mahdollista käsitellä tietoluvan perusteella saamiaan henkilötietoja.

Tietolupaviranomainen myös valvoo myöntämänsä luvan ehtojen noudattamista. Se saa peruttaa tietoluvan, jos luvansaaja ei noudata lakia tai rikkoo luvan ehtoja. Tietolupaviranomainen vastaa julkaistavien tulosten pohjana olleiden henkilötietojen anonymisoinnista siten kuin toisiolain 52 §:ssä säädetään. Viranomainen tai muu rekisterinpitäjä voi myös erikseen siirtää Findatalle toimivaltansa myöntää lupaa henkilötietojen käsittelyyn toissijaista tarkoitusta varten.

Toisiolaki koskee ainoastaan henkilötietoja, tiettyjä laissa säädettyjen viranomaisten ja organisaatioiden tietovarantoja ja ainoastaan toisio-laissa säädettyjä seuraavia käyttötarkoituksia: tilastointi, tieteellinen tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminta, opetus, tietojohtaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisohjaus ja –valvonta, sekä viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävä.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla tilastokeskuksella on tilastokeskusta koskevan lain 1992/48 nojalla tehtävänä ylläpitää, kehittää ja parantaa tilastojen ja tietoaineistojen tuottamiseen ja jakeluun liittyviä palveluja tieteellisen tutkimuksen ja yhteiskuntaoloja koskevien tilastollisten selvitysten edistämistä varten (*tutkija- ja aineistopalvelu*).

Tilastokeskus voi myös salassapitosäännösten ja muiden tiedon luovuttamista koskevien rajoitusten estämättä ottaa vastaan, koostaa ja säilyttää tutkija- ja aineistopalvelua varten sellaisia tietoja, jotka ovat välttämättömiä valmisaineistojen muodostamiseen ja joita luovutetaan tieteelliseen tutkimustarkoitukseen tai yhteiskuntaoloja kuvaavien tilastollisten selvitysten tekemiseen. Tutkija- ja aineistopalvelun kautta voidaan antaa käytettäväksi myös muiden organisaatioiden tietoaineistoja. Tutkija- ja aineistopalvelu tarjotaan etäkäyttöä varten tietoturvalisessa käsittely-ympäristössä (Fiona-palvelu).

Laissa digi- ja väestötietovirastosta (304/2019) säädetään yleisellä tasolla Digi- ja väestötietoviraston tehtävistä. Digi- ja väestötietoviraston tehtäviin kuuluu digitalisaation ja tietoturvalisisuuden edistäminen sekä palvelujen käytön tuki. Sen tehtäviin kuuluu niin ikään tietovarantojen kehittäminen ja tietopalvelut. Tässä asemassa Digi- ja väestötietovirasto tuottaa ja kehittää julkisen hallinnon tietohallintoa, tiedonhallintaa, tietoturvalisuuutta, digitaalisia palveluja ja sähköistä asiointia koskevia menetelmiä ja välineitä. Se myös tuottaa tietohallintoa, tiedonhallintaa, tietoturvalisuuutta ja digitaalisia palveluja koskevia asiantuntijapalveluja valtionhallinnolle. Niin ikään se ylläpitää yleistä tilannekuvaa julkisen hallinnon tietohallinnosta, tiedonhallinnasta, tietoturvalisuuudesta ja digitaalisista palveluista.

Digi- ja väestötietovirasto vastaa myös eräistä hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista. Se vastaa muun muassa kansallisesta palveluväylästä eli tiedonvälityskanavasta, jonka avulla käyttäjäorganisaatiot voivat siirtää ja luovuttaa tietovarantoihinsa sisältyviä tietoja ja tarjota asiointipalveluja. Se vastaa myös palvelutietovarannosta eli palvelusta, joka kokoa käyttäjäorganisaatioiden palveluja koskevia yhdenmukaisesti kuvattuja tietoja ja tarjoaa ne keskitetysti julkisesti saataville ja hyödynnettäväksi. Se vastaa niin ikään palvelunäkymästä eli palvelusta, jossa käyttäjä voi tarkastella palvelutietovarannon tietoja sekä tietoja, jotka hänestä taikka hänen edustamastaan luonnollisesta henkilöstä tai organisaatiosta on merkitty käyttäjäorganisaatioiden rekistereihin.

Vaikka datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukainen tehtävä yleisesti ottaen näyttäisi istuvan hyvin Digi- ja väestöviraoston tehtäväkenttään, ei Digi- ja väestötietoviraston vastuulla kuitenkaan ole ollut turvattujen käsittely-ympäristöjen rakentaminen suojatulle datalle eikä virastolle siten ole kertynyt sellaista osaamista ja kokemusta, jonka turvin tehtävä voitaisiin hoitaa virastossa ilman merkittäviä investointeja.

Sen sijaan tilastokeskukseen on kertynyt osaamista ja kokemusta suojatun datan käytöstä ja käyttöön asettamisesta siten, että virasto ilman merkittäviä investointeja voisi suoriutua datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisesta teknisestä, toiminnallisesta ja juridisesta neuvonnasta.

Ehdotuksen mukaan datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaiset tehtävät, sikäli kuin ne eivät sisällä julkisen vallan käyttöä tai niistä on säädetty muussa lainsäädännössä, osoitettaisiin Tilastokeskukselle.

Datanhallinta-asetuksen 8 artiklan mukainen keskitetty tietopiste

Datanhallinta-asetuksen 8 artikla edellyttää, että jäsenvaltiot perustavat uuden toimielimen tai käyttävät olemassa olevaa toimielintä tai rakennetta keskitettynä tietopisteenä.

Keskitetyn tietopisteen kautta tulisi olla mahdollista löytää sellaisia tietovarantoja, jotka koskevat asetuksen tarkoittamaa suojattua dataa eli tietovarantoja, joihin sisältyy tietoja jotka ovat suojattuja 1) kaupallisen luottamuksellisuuden perustella, mukaan lukien yritys-, ammatti- ja yhtiösalaisuudet, 2) tilastollisen luottamuksellisuuden perusteella, 3) kolmansien osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksien suojan perusteella tai 4) henkilötietojen suojan perusteella. Keskitetty tietopiste voidaan linkittää alakohtaisiin, alueellisiin tai paikallisiin tietopisteisiin. Keskitetyn tietopisteen toimintoja voidaan tarjota automaattisesti, jos on varmistettu riittävä tuki julkisen sektorin elimeltä. Keskitetyn tietopisteen tehtävänä on vastaanottaa uudelleenkäyttöä koskevat tiedustelut ja pyynnöt ja välittää ne mahdollisuuksien mukaan tarvittaessa automatisoidusti toimivaltaisille julkisen sektorin elimille sekä asetettava sähköisesti saataville dataresursseja kuvaava luettelo josta voi tehdä hakuja.

Käytännössä on tarkoitus, että tiedot suojatusta datasta saatettaisiin saataville samalla tai samankaltaisella alustalla kuin nykyinen avoimen datan direktiivin mukainen portaali avoimelle datalle. Koska Digi- ja väestötietovirasto nykyisellään ylläpitää avoindata.fi-sivustoa on johdonmukaista laajentaa viraston tehtäviä kattamaan myös datanhallinta-asetuksen 8 artiklan mukainen keskitetty tietopistet. Keskitetyn tietopisteen perustamisella ei olisi välitöntä vaikutusta alakohtaisiin tietopisteisiin kuten Findataan ja Fionaan.

Ehdotuksen mukaan datanhallinta-asetuksen 8 artiklan mukaiset tehtävät osoitettaisiin Digi- ja väestötietovirastolle.

5. Pääasialliset vaikutukset

Avoimen datan direktiivin perusteella Digi- ja väestötietoviraston kehittämä avoindata.fi-palvelu sisältää tietoa n. 2200 tietoaaineistosta joita tuottavat 761 eri organisaatiota. Digi- ja väestötietovirasto tuottaa siihen liittyen yhteentoimivuusalustan, joka sisältää useiden avoimien ja ei-avoimien tietoaaineistojen kuvailutiedot niihin liittyvine sanastoineen, koodistoinneen ja tietomalleineen sekä Suomi.fi-palveluväylän liityntäkatalogin. Jokaisen palvelun osalta sisällön tuottavat ja sitä ylläpitävät organisaatiot, joiden hallussa tietoaaineisto on. Digi- ja väestötietovirasto tarjoaa ylläpitoon ohjeistuksen sekä asiakaspalvelun mm. tunnusten ja käyttöoikeuksien myöntämiseksi tietoaaineistoja hallinnoiville organisaatioille.

Voidaan arvioida, että kaikki julkisen hallinnon organisaatiot, jotka saattaisivat tarjolle uudelleenkäyttöä varten datanhallinta-asetuksen mukaista suojattua dataa käyttävät jo nykyisellään avoindata-palvelua tuottaen siihen tietoa tietovarannoistaan. Kun datanhallinta-asetus ei edellytä suojatun datan saataville saattamista, ei asetuksella arvioida olevan välitöntä

vaikutusta siihen, missä määrin suojattua dataa saatetaan uudelleen käytettäväksi. Ehdotuksella on vaikutusta niihin organisaatioihin, jotka jo saattavat suojattua dataa sisältäviä tietovarantojaan saataville sekä niihin organisaatioihin, jotka tulevaisuudessa päättävät saattaa tällaista aineistoa saataville. Tällaisten tietovarantojen kuvailutietoja tulisi jatkossa saattaa saataville perustettavasta keskitetystä tietopisteestä. Pääasialliset palvelut, joissa nykyisin tarjotaan pääsy suojattuun dataan Suomessa ovat sosiaali- ja terveystietojen Findata ja tilastotietojen alalla Fiona, jotka jo tuottavat tietoa tietovarannoistaan alakohtaisista tietopisteistä.

Keskitetyn tietopisteen perustamisesta sekä tietovarantoja koskevien tietojen ylläpitämisestä voidaan katsoa aiheutuvan kustannuksia Digi- ja väestötietovirastossa sekä niissä organisaatioissa, jotka tarjoavat mahdollisuuden käyttää datanhallinta-asetuksen soveltamisalan piiriin kuuluvia tietoaineistoja. Komission järjestämien toimeenpanokokousten perusteella voidaan arvioida, että avoindata.fi-portaalissa käytössä olevaa alustaa voidaan laajentaa kattamaan myös datanhallinta-asetuksen mukaisia keskitetyn tietopisteen tietoaineistoja. Tästä syystä lisäkustannusten Digi- ja väestötietovirastolle sekä tietovarantoja tuottaville organisaatioille voidaan arvioida jäävän vähäisiksi, eivätkä ne edellytä virastolle määrärahalisyyksiä.

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisn julkisen hallinnon organisaatioita suojatun datan uudelleenkäytössä tukevan toimivaltaisen elimen toiminnosta aiheutuu kustannuksia, joiden määrään vaikuttaa toisaalta se, missä määrin julkisen hallinnon organisaatiot aikovat mahdollistaa suojatun datan uudelleenkäyttöä ja toisaalta se, missä määrin kyseiset organisaatiot tarvitsevat teknistä ja oikeudellista tukea ja neuvontaa. Ehdotuksen mukaan tilastokeskukselle annettaisiin tehtäväksi tarjota julkisen hallinnon organisaation pyynnöstä tällaista tukea ja neuvontaa niissäkin tapauksissa, joissa voimassa olevan lainsäädännön perusteella tällaista tukea ei ole tarjolla. Nykyisellään tilastokeskuksen Fiona-palvelun ja sosiaali- ja terveystietojen Findata-palvelun avulla on jo varsin laajasti käytössä alakohtaista keskitettyä tukipalvelua. Lisäksi joillakin organisaatioilla, kuten ainakin eräillä hyvinvointialueilla, on jo olemassa toimivia turvattuja ympäristöjä ja menettelyitä suojatun datan uudelleenkäytettäväksi asettamiseksi. Kun vielä ottaa huomioon, että datanhallinta-asetus ei edellytä suojattua dataa sisältävien tietovarantojen käyttöön asettamista, ei näköpiirissä ole sellaista merkittävää neuvonnan ja tuen tarpeen lisäystä, joka edellyttäisi tilastokeskuksen välitöntä lisäresursointia. Neuvontatarpeen kehitystä on kuitenkin syytä seurata osana tilastokeskuksen tulosohejausta.

6. Säännöskohtaiset perustelut

1 § Avoimen tiedon ja yhteentoimivuuden palvelun tuottaja

Pykälä vastaisi asiasisällöllisesti kumottavan asetuksen 1 §:ää.

2 § Yksityisten käyttöoikeus ja käytön kieltäminen

Pykälä vastaisi asiasisällöllisesti kumottavan asetuksen 3 §:ää.

3 § Kansallinen keskitetyn tietopisteen tuottaja

Pykälässä osoitettaisiin datanhallinta-asetuksen 8 artiklan 1–3 kohdassa tarkoitettua kansallisen keskitetyn tietopisteen tuottaminen ja kehittäminen Digi- ja väestötietovirastolle. Lisäksi säädettäisiin, että Digi- ja väestötietovirasto voisi sisällyttää keskitetyn tietopisteen Avoindata.fi-palveluun. Tarkoituksena on mahdollistaa se, että datanhallinta-asetuksen tarkoittamaa keskitettyä tietopistettä voidaan toteuttaa laajentamalla Avoindata.fi-palvelua kattamaan myös tietoa datanhallinta-asetuksen tarkoittamista tietovarannoista, joihin sisältyy henkilötietoja, immateriaalioikeuden suojan kohteita tai kaupallisen tai tilastollisen luottamuksellisuuden piiriin kuuluvia tietoja, mukaan lukien yritys-, ammatti- ja yhtiösalaisuudet.

4 § Suojatun datan uudelleenkäyttöä tarjoavien palveluiden yleinen tuki

Pykälässä osoitettaisiin datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisen toimivaltaisen elimen tehtävät tilastokeskukselle kuitenkin siten, ettei sillä olisi vaikutusta toisten viranomaisten oikeuteen tai velvollisuuteen tarjota tukea suojatun datan uudelleenkäytölle. Säännöksen nojalla tilastokeskus antaisi pyynnöstä neuvoa ja tukea suojatun datan uudelleenkäytölle. Neuvontatehtävän tarkoituksena on jakaa tietämystä parhaista käytännöistä suojatun datan uudelleenkäyttöön asettamiseen liittyen, eikä tehtävä voisi sisältää julkisen vallan käyttöä. Säännös olisi toissijainen suhteessa laissa säädettyyn toimivaltaan järjestää pääsy suojattuun dataan uudelleenkäyttöä varten. Tällaisia säännöksiä sisältyy ainakin tilastolakiin sekä toisiolakiin.

Suojatulla datalla tarkoitetaan datanhallinta-asetuksen 3 artiklan mukaan dataa, joka on suojattu kaupallisen luottamuksellisuuden perusteella, mukaan lukien yritys-, ammatti- ja yhtiösalaisuudet, dataa, joka on suojattu tilastollisen luottamuksellisuuden perusteella, dataa, joka suojattu kolmansien osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksien suojan perusteella tai henkilötietojen suojan perusteella suojattua dataa. Datalla tarkoitetaan datanhallinta-asetuksen 2 artiklan mukaan kaikkea toimenpiteiden, tosiseikkojen tai tietojen digitaalista esittämistä sekä kaikkia tällaisten toimenpiteiden, tosiseikkojen tai tietojen koosteita, myös ääni- tai kuvatallenteena tai audiovisuaalisena tallenteena.

Uudelleenkäytöllä tarkoitetaan datanhallinta-asetuksen 2 artiklan mukaan sitä, että luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt käyttävät julkisen sektorin elinten hallussa olevaa dataa kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin, jotka poikkeavat alkuperäisestä julkisesta tehtävästä, jota varten kyseessä oleva data tuotettiin, lukuun ottamatta julkisen sektorin elinten välistä datan vaihtoa, jos se tapahtuu pelkästään näiden elinten julkisten tehtävien hoitamiseksi.

5 § Voimaantulo

Pykälän mukaan asetus tulisi voimaan .. päivänä ...kuuta 2023. Asetuksella kumottaisiin eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta annettu valtiovaraministeriön asetus (607/2016).